

Kiristykö vai kevenikö jaetun voiton verotus?

IIKKO B. VOIPIO

Kesän korvalla ilmestyi Vesa Kanniaisen tutkimus »Yhtiöveron hyvitysjärjestelmään siirtyminen Suomessa» Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen B-sarjassa. Tutkimus valmistui päätoksentekijöiden kannalta liian myöhään. Toukokuussa asetettiin pääomatuloverotuksen valmisteluryhmät, ja ne saanevat osaraporttinsa valmiiksi vielä kuluvan vuoden aikana. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmä nykyisessä muodossaan saattaa jäädä lyhytaikaiseksi. Kun siitä päätettiin, ei tällaista tilapäisyyttä ajateltu, mutta kehitys toimintaympäristössä johtaa väistämättä uuteen reformiin.

Kanniaisen tutkimuksen pääväittäjä on yritysten voittojen kokonaisveroasteen nousu 31.6 prosentista 35.4 prosenttiin eli 3.8 prosenttiyksikköä (painotettu suppea aineisto). Tutkimusaineistona käytettiin pörssiyrityksiä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen (VATT) selvityksessä¹ on osoitettu, että osinkovähennysjärjestelmästä yhtiöveron hyvitysjärjestelmään siirtyminen nostaisi osakeyhtiön jakaman voiton kokonaisveroastetta pörssiyrityksissä 44.8 prosentista 48.1—49.3 prosenttiin eli 3.3—4.5 prosenttiyksikköä yritysten harjoittamasta osingonjakopolitiikasta riippuen vuoden 1989 veroperustein. Tulokset ovat varsin lähellä toisiinsa, mutta tasoerot ovat kuitenkin huomattavat.

Esipuheessa tutkimuksen väitetään »kansan-

tajuisesti esittelevän, miten verotukseen liittyviä kysymyksiä voidaan yrittää jäsennellysti lähestyä». Tämän ajatuksen nojalla olisi voinut odottaa tutkimuksen täyttävän olemassa olevaa tarvetta lisätä taloustieteilijöiden ja juristien vuorovaikutusta veroproblematiikan ymmärtämiseksi. Tutkimuksessa on jopa paino- ja asiavirheitä poikkeuksellisen runsaasti.

Tutkimustoiminnassa olisi aiheellista pohtia tutkimusapulaisten ja -ohjaajien töiden suhdetta. Tässä tapauksessa apulaisen opinnäytetyö on valmistunut vuotta ennen tarkasteltavaa tutkimusta ja siinä on hyödynnetty yhteisiä tutkimustuloksia. Arvioitavan tutkimuksen eräät osat eivät ole käsitettäviä ilman opinnäytetyöhön perehtymistä. Oikeudet henkiseen työhön vaatisivat ehkä suurempaa kunnioittamista.

Suomea kuvaavat jaksot on aiemmin julkaisutu kahdessa opinnäytetyössä tai viranomaisjulkaisussa. Tutkimuksessa on yhteisiä osia Jari Eskelisen pro gradu -tutkielmasta² vuodelta 1990 siinä määrin, että opinnäytetyössä olevat kahden taulukon virheet toistuvat sellaisinaan. Eräs tutkimuksen tulosten johtamisen kannalta keskeinen yhtälö on opinnäytteestä poiketen painettu väärin. Myös verohallituksen elinkeinoverotuksen muutoksia koskevan verotiedotteen esimerkkejä on käytetty sellaisinaan, vaikka taloudellinen kehitys on tehnyt näistä fiktiivisistä esimerkeistä elävälle elämälle vieraita. Valitettavasti tiedote on jo aikanaan laadittu

¹ Ikko B Voipio: Kokonaisverouudistuksen vaikutukset osakeyhtiön jakaman voiton verotukseen Suomessa, VATT keskustelualoitteita no. 10, Helsinki 1991.

² J. Eskelinen: Osinkojen verotus; yhtiöveron hyvitysjärjestelmään siirtyminen ja sen vaikutukset, Helsingin yliopisto 1990.

lähinnä asiantuntijakäyttöön, eivätkä yhtiöveron hyvitysjärjestelmän monet yksityiskohdat selviä siitä tavalliselle yrittäjälle. Kanniainen olisi voinut tehdä hyvän palveluksen yritysjohtajille ja poliittisille päättäjille selventämällä uudistusta.

Kanniainen ei laskiessaan aiemmin voimassa olleen »osinkovähennysjärjestelmän» mukaista jaetun voiton kokonaisveroastetta ole ottanut huomioon osingonsaajan omaisuustulovähennystä. Edellä mainitun opinnäytetyön yhtälöissä oli tästä poiketen erityinen tekijä omaisuustulovähennykselle. Osinkovähennyksen määräksi tutkimuksen laskelmissa on oletettu 80 %. Kun VATTissa on tarkasteltu elinkeinoverotusta tämän yksityiskohdan osalta, keskimääräiseksi osinkovähennykseksi on todettu 69 %. Tästä aiheutuva ero korottaa osinkovähennysjärjestelmän kokonaisveroastetta.

Kokonaisverouudistuksen valmistelun yhteydessä käytetystä aineistosta arvioitiin VATTissa osinkotulojen todelliset marginaaliveroasteet, jotka ovat välttämättömät kokonaisveroasteiden laskemiseksi. Koska osinkotulojen saajilla on ollut muitakin omaisuustulovähennykseen oikeuttavia eriä, ei oletamus täydellisestä omaisuustulovähennyksen riittävydestä pieni- ja keskituloisten osinkotulon verotomuuteen päde eikä myöskään vastakkainen oletus omaisuustulovähennyksen merkityksettömyydestä ole oikein.

Kanniaisen tutkimuksesta ei suoraan ilmene, miten osakeomistus on kohdennettu eri omistajaryhmille ja miten painokertoimet on muodostettu keskiarvojen laskemiseksi. Kohutuullisen hyvän johdattelun laskentatapaan saa Eskelisen edellä mainitusta opinnäytetyöstä. Painokertoimet on kuitenkin syytä muodostaa siten, että painoina ovat eri omistajaryhmille todellisuudessa jaetut osingot. Eskelisen ja Kanniaisen käyttämä *KOP:n Pörssiyhtiöt 1989-* julkaisu sisältää tiedot vain pörssiyhtiöistä. Niiden jakamat osingot olivat verovuonna 1989 luonnollisille henkilöille vain noin 69 % näiden saamista osingoista.

Kanniainen ei ole selvittänyt osingonjakopoliittikan mahdollisten muutosten vaikutuksia kokonaisveroasteisiin, kuten olisi voinut olettaa, koska sillä olisi saattanut olla vaikutuksen-

sa lopputuloksiin. VATTissa on laskettu kokonaisveroasteet kahdella yritysten käyttäytymisoletuksella: jaetaan entisen suuruiset käteisosingot, tai jaetun osingon ja yhtiöveron hyvityksen määrien summa vastaa aikaisempaa jaettua osinkoa.

Edellä esitetyin oletuksin kaikkien osakeyhtiöiden jaettujen osinkojen määrillä painotettu jaetun voiton kokonaisveroaste olisi osinkovähennysjärjestelmässä ollut Kanniaisen määrittelemässä »suppeassa omistusjakautumassa» kaikissa yrityksissä painotettuna 35.5 %. Tämä vastaa VATTin terminologian mukaan pörssi-yhtiöaineistossa sellaista painotusta, jossa rahalaitosten kaikki osinkotulot on oletettu saatuiksi käyttöomaisuuteen kirjatusta osakeomistuksesta. Yhtiöveron hyvitysjärjestelmässä jaetun voiton kokonaisveroaste olisi vuoden 1989 tasossa 49.0 %. Kokonaisverouudistuksen muut toimenpiteet ovat johtaneet siihen, että vuodesta 1988 tällä painotuksella kokonaisveroaste olisi muuttunut 34.9 prosentista 42.0 prosenttiin, mikäli jaettu osinko olisi ollut entisen suuruinen.

Kuitenkin rahoituslaitosten osinkotuloista suurin osa, ellei peräti koko osinkotulo, on *sijoitusomaisuuden* tuottoa, jolloin vastaava muutos pörssi-yhtiöiden osalta vuoden 1989 tasossa olisi 44.8 prosentista 49.3 prosenttiin sekä kokonaisverouudistuksen kuluessa 44.4 prosentista 41.5 prosenttiin. Koko kansantaloudessa maksettujen osinkojen osalta muutokset olisivat verojärjestelmän muutoksesta johtuen 46.2 prosentista 49.5 prosenttiin sekä kokonaisverouudistuksesta kokonaisuutenaan johtuen 45.8 prosentista 41.2 prosenttiin.

Tarkemmilla oletuksilla saadaan siis jokseenkin täysin päinvastainen tulos kuin se, mihin Kanniainen päätyi. Tämä osoittaa käytettyjen oletusten merkityksen tutkimukselle. Kun juristit haluavat tietää uudistuksen vaikutuksista, he haluavat yhden yksikäsitteisen luvun. Tällöin oletusten oikeellisuus saa korostetun aseman kuin ehkä muutoin. Oletuksilla operointi voi saattaa epäilyksen alaiseksi tutkimukset joko tavoitehakuksina tai lopputuloksiltaan annettuina. Tähänhän ekonomistit eivät syyllystyne?

Kanniaisen tutkimuksen arviointijakso yhtiö-

veron hyvitysjärjestelmään siirtymisen yritys- ja kansantaloudellisista vaikutuksista esittelee joukon muiden tutkijoiden tuloksia, mutta niistä saa tuskin vastausta, mitkä nämä vaikutukset ovat Suomessa olleet. Kuten yleisesti on tiedossa, maamme siirtyminen lamaan oli yritysjohdon käsityksen mukaan alkamassa jo viime vuoden puolella. Pörssikurssien laskuun yhtiöveron hyvitysjärjestelmällä on tuskin ollut mitään vaikutuksia. Korkeintaan kokonaisverouudistusta eniten vastustaneiden piirien mielen-

osoitusefekti on vaikuttanut tähän suuntaan. Tutkimuksen virhearvio jaetun voiton kokonaisveroasteesta tekee mahdolliseksi selkeiden johtopäätösten teon tutkimustuloksista kokonaisuutena.

Loppuarviona on todettava, että tämä tutkimus osaltaan siirtäneekä pitkälle tulevaisuuteen hetkeä, jolloin ekonomistit voisivat edes tasavertaisesti osallistua verojärjestelmän uudistamiseen juristien kanssa.